

УДК 376-056.36(438)

DOI 10.31654/2663-4902-2020-PP-2-121-132

Czernenko T.

starszy wykładowca na Wydziale Wychowania Przedszkolnego Nizhyn State University im. Mikołaja Gogola, doktoranta Wydziału Ortopedagogiki, Ortopsychologii i Rehabilitacji Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Posa Drahomanova, Ukraina
e-mail: tanya_chernenko@ukr.net

Novgorodskiy R.

kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej, Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Borisyuk S.

kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej, Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Chwedoruk N.

studentka studiów podyplomowych przygotowania pedagogicznego
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Polska

**DZIECKO Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ
W POLSKIM SYSTEMIE EDUKACJI**

Pilnym problemem z zakresu pedagogiki społecznej jest określenie teoretycznych i prawnych podstaw funkcjonowania prawa osób z niepełnosprawnościami do nauki. Ta kwestia wymaga dalszego rozwoju i poprawy. Problem ten odgrywa znaczącą rolę i cieszy się dużym zainteresowaniem współczesnego społeczeństwa. Artykuł analizuje problem integracji osób niepełnosprawnych we współczesnym społeczeństwie ukraińskim. Każde dziecko ma prawo do rozwoju i uczenia się wśród rówieśników. Indywidualne cechy rozwoju dziecka z upośledzeniem umysłowym są uważane nie za jego wady, ale za bariery i zasoby na drodze do udanej socjalizacji i formacji we współczesnym społeczeństwie.

Analizowane są teoretyczne aspekty edukacji włączającej w przedszkolach i liceach ogólnokształcących w Polsce, cechy jej organizacji i możliwości poszerzenia dostępności dla osób z niepełnosprawnością intelektualną poprzez dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rozwoju społecznego oraz potrzeb i celów osób z niepełnosprawnościami. Rozważane są sposoby i formy współdziałania instytucji publicznych w rozwiązywaniu tego problemu.

Przeanalizowano polskie ramy prawne dotyczące zapewnienia warunków integracji młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną we współczesnym środowisku. Zbadano stan integracji takich dzieci z przestrzenią edukacyjną placówek edukacyjnych. Nacisk kładzie się na prawo dzieci upośledzonych umysłowo do edukacji jako jednego z warunków ich pomyślnej integracji ze społeczeństwem.

Słowa kluczowe: integracja, inkluzja, osoby z niepełnosprawnością umysłową, rodzaje integracji, edukacja włączająca, edukacja włączająca, proces edukacji włączającej.

Prawo osób niepełnosprawnych do edukacji

Edukacja jest to "ogół procesów i oddziaływań, których celem jest zmienianie ludzi, przede wszystkim dzieci i młodzieży – stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych" [9, s. 84]. Na edukację składają się takie procesy i działania jak: kształcenie, nauczanie, uczenie się, wychowanie. To również nabywanie umiejętności, które są potrzebne do życia w społeczeństwie. W Polsce, zgodnie z najważniejszą ustawą zasadniczą "Każdy ma prawo do nauki" [5]. Przez słowo "każdy" należy rozumieć wszystkich: dużych i małych bez względu na wiek, płeć, pochodzenie czy stan zdrowia. Krótko mówiąc, dzieci niepełnosprawne mają takie samo prawo do nauki jak dzieci zdrowe.

W Kartce Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r. §1 pkt 4 czytamy, że osoby niepełnosprawne, w tym dzieci mają prawo do "nauki w szkołach

wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej" [4]. W Konwencji o Prawach Dziecka [6] w art. 28 ust 1 czytamy, że prawo dziecka do nauki powinno być stopniowo realizowane na zasadzie równych szans, co więcej państwo powinno uczynić podstawowe nauczanie obowiązkowym i bezpłatnym dla wszystkich [6].

Najwięcej uregulowań związanych z edukacją dzieci niepełnosprawnych, w tym dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, odnajdziemy w Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych [7]. W art. 7 ust. 1 czytamy, że państwo podejmie: "wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia pełnego korzystania przez niepełnosprawne dzieci ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na zasadzie równości z innymi dziećmi" [8, art. 7]. W art. 24 ust. 2 lit. a przeczytamy, że "osoby niepełnosprawne nie będą wykluczane z powszechnego systemu edukacji ze względu na niepełnosprawność, a także, że dzieci niepełnosprawne nie będą wykluczane z bezpłatnej i obowiązkowej nauki w szkole podstawowej lub z nauczania na poziomie średnim" [8, art. 24]. W tym samym artykule odnajdziemy informację mówiącą o tym, że "osoby niepełnosprawne będą uzyskiwać niezbędne wsparcie, w ramach powszechnego systemu edukacji, celem ułatwienia im skutecznej edukacji" [8, art. 24]. Punkt 3 tego artykułu mówi o tym, że państwo ma umożliwić "osobom niepełnosprawnym zdobycie umiejętności życiowych i społecznych, aby ułatwić im pełny i równy udział w edukacji i w życiu społeczności" [8, art. 24]. Co więcej, państwo zapewnia, że "osoby niepełnosprawne będą miały dostęp do powszechnego szkolnictwa wyższego, szkolenia zawodowego, (...)możliwości uczenia się przez całe życie, bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami" [8, art. 24].

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka z niepełnosprawnością. W edukacji dziecka z niepełnosprawnością intelektualną rzeczą najważniejszą jest, aby jego stan został jak najwcześniej i dokładnie zdiagnozowany. Dalszy rozwój, codzienne funkcjonowanie, kształtowanie się umiejętności uczenia jest uzależniony od tempa rozpoczęcia działań terapeutycznych, dlatego rodzic takiego dziecka powinien jak najszybciej trafić z nim do ośrodka, który świadczy odpowiednie formy wczesnego wspomaganie rozwoju. Otoczenie opieką dziecka od najwcześniejszych lat przyczynia się do zapobiegania i niwelowania wtórnych skutków niepełnosprawności. Brak takiej pomocy może dziecku utrudnić dalszy jego rozwój, a podjęcie zbyt późno odpowiednich działań może przyczynić się do powstania i utrwalenia złych wzorców, które są trudne do wyeliminowania [1, s. 83–84]. Za koniecznością podjęcia wczesnych działań stymulujących rozwój dziecka przemawiają następujące fakty [9, s. 5–6]:

- duża plastyczność mózgu we wczesnym okresie rozwoju; skutkiem jest większa podatność na bodźce, które prowadzą do zmiany,
- większa podatność małych dzieci na stosowane programy rehabilitacyjne,
- małe dzieci czynią szybsze postępy,
- większa łatwość uczenia się dzieci we wczesnym etapie rozwoju,
- dzieci z zaburzeniami o postępującym przebiegu mają szanse na zahamowanie, a czasami nawet na całkowite zatrzymanie niekorzystnych zmian,
- duże zaangażowanie ze strony rodziców w proces terapeutyczny, chętniej współpracują ze specjalistami,
- wczesne wspomaganie rozwoju dziecka daje możliwości na osiągnięcie tych umiejętności, których nie osiągnęło by bez pomocy,
- umiejętności, nabyte jako pierwsze, zgodnie z prawem pierwszeństwa dotyczących uczenia się, utrwalają się najsilniej, co powoduje, że najtrudniej ulegają zmianie.

Im wcześniej dziecko zostanie zdiagnozowane oraz objęte działaniami stymulującymi i wspomagającymi rozwój dziecka, tym lepsze są rokowania i większa szansa na jego dobre funkcjonowanie [9, s. 6]. Jeśli zauważymy niepokojące objawy w rozwoju naszej pociechy, to powinniśmy o nich porozmawiać z lekarzem rodzinnym.

W Polsce istnieje dualistyczny system wsparcia dziecka z niepełnosprawnością intelektualną. Rodzic dla swojej pociechy może uzyskać pomoc w placówkach wczesnego wspomaganie lub ośrodkach wczesnej interwencji. Pierwszy podlega resortowi edukacji, natomiast drugi resortowi zdrowia.

Wczesna interwencja to nic innego, jak wcześnie dokonana diagnoza deficytów i dostosowana terapia, która daje nadzieję na skuteczne pokonywanie trudności

rozwojowych. W ten sposób dziecko może lepiej funkcjonować w różnych sytuacjach życiowych. Wczesna interwencja jest przeznaczona dla dzieci niepełnosprawnych bądź zagrożonych niepełnosprawnością w wieku od 0 do 7 lat [9, s. 20-21]. Aby dziecko otrzymało pomoc w ośrodku wczesnej interwencji musi posiadać skierowanie od lekarza rodzinnego lub innego specjalisty. Zajęcia są nieodpłatne i nie podlegają rejonizacji. Podstawowe zadania ośrodka to [1, s. 84–85]:

- wielospecjalistyczna, kompleksowa diagnoza lekarza pediatry, psychologa, logopedy, rehabilitanta,
- stworzenie wieloprofilowego programu usprawnienia w sferze społecznej, intelektualnej, ruchowej oraz emocjonalnej,
- okresowa ocena programu, który jest dostosowany do rozwoju dziecka,
- psychiczne wsparcie dla rodziny,
- przekazywanie wiedzy dotyczącej przyczyn problemu,
- przekazywanie szczegółowych wskazówek odnośnie sposobów stymulowania rozwoju dziecka w warunkach domowych.

Drugą formą wsparcia dziecka z niepełnosprawnością intelektualną jest wczesne wspomaganie rozwoju (WWRD), które podlega Ministerstwu Edukacji Narodowej. Informacje dotyczące tworzenia ośrodków wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, szczegółowych zadań, współpracy kadry z rodzicami dziecka czy pracujących tam specjalistów odnajdziemy w Ustawie o Prawie Oświatowym art. 127 ust. 5–10 oraz w Rozporządzeniu MEN z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka [16]. Wczesne wspomaganie rozwoju jest to wielokierunkowe oddziaływanie, które polega na pobudzeniu psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole, prowadzonego bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną [19, art. 127].

Aby dziecko zostało objęte programem wczesnego wspomaganie rozwoju, rodzic powinien zgłosić się z dzieckiem do poradni psychologiczno-pedagogicznej, w której badanie odbywa się na wniosek rodzica, nie jest potrzebne skierowanie, co więcej badanie jest bezpłatne i dobrowolne. W poradni odbywa się obserwacja, dziecko jest diagnozowane pod kątem jego rozwoju psychomotorycznego oraz zostaje przeprowadzona szczegółowa diagnoza funkcjonalna [10, s. 22]. Następnie, na podstawie przeprowadzonych badań i otrzymanych wyników, poradnia wydaje opinię o potrzebie objęcia dziecka wczesnym wspomaganie rozwoju lub jego braku, jeśli dziecko rozwija się prawidłowo. Wydana opinia jest dokumentem niezbędnym, bo tylko na jej podstawie dziecko zostanie zakwalifikowane do takiej formy wsparcia, zgodnie z art. 127 ust. 10: "opinie o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka (...) wydają zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym w poradniach specjalistycznych".

Przeprowadzona w poradni psychologiczno-pedagogicznej obserwacja, ocena funkcjonowania oraz poznanie dziecka powinno być dokonywane w oparciu o jego wiek, środowisko społeczno-kulturowe, stan zdrowia i przyczyny aktualnego stanu [11, s. 13]. Kiedy rodzic otrzyma opinię z poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie wspomaganie rozwoju swojego dziecka, wtedy powinien zgłosić się do placówki prowadzącej WWRD (wczesne wspomaganie rozwoju dziecka).

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka może być organizowane "w publicznych i niepublicznych: przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych oraz poradniach psychologiczno-pedagogicznych(...)" [19, art. 127], co więcej "zajęcia w ramach wczesnego wspomaganie, w szczególności z dziećmi, które nie ukończyły 3 roku życia, mogą być prowadzone także w domu rodzinnym" [3, s. 13].

Procedury orzekania o niepełnosprawności dziecka i jego specjalnych potrzebach edukacyjnych. Niepełnosprawność jest pojęciem złożonym i różnie interpretowanym, w zależności od potrzeb, np. służby zdrowia, oświaty, rehabilitacji czy ubezpieczeń społecznych. Przyjmuje się, że "uczeń niepełnosprawny to dziecko, któremu obniżona sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa długofalowo utrudnia funkcjonowanie w roli

ucznia" [3, s. 13]. Taka definicja jest zgodna z praktyką nauczycieli, pracowników poradni czy ogólnie z doświadczeniem życiowym.

Termin "niepełnosprawność" jest używany w przypadku dwóch rodzajów orzeczeń, które są wydawane w stosunku do dziecka [3, s. 14]:

- orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Pierwszy rodzaj orzeczenia jest wydawany na podstawie ustawy "o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych" [18]. Otrzymanie takiego orzeczenia daje możliwość uzyskania różnych form wsparcia o charakterze socjalnym takich, jak: renty, zasiłki pielęgnacyjne, dofinansowania do sprzętu rehabilitacyjnego czy turnusu rehabilitacyjnego. Drugi rodzaj orzeczenia tzw. o potrzebie kształcenia specjalnego dotyczy edukacji dziecka. Należy tu podkreślić, że te dwa rodzaje orzeczeń są różnymi dokumentami, z których wynikają inne konsekwencje dotyczące wsparcia funkcjonowania dziecka. Może tak się zdarzyć, że dziecko nie ma orzeczenia o niepełnosprawności, ale posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Przykładem takiej sytuacji może być posiadanie przez dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, zgodnie z ustawą o prawie oświatowym, ale nie posiadających orzeczenia o niepełnosprawności / stopniu niepełnosprawności, ponieważ według ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej nie są osobami niepełnosprawnymi.

Wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego regulowane jest przepisami rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. "w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych". Orzeczenie jest wydawane na "pisemny wniosek rodzica dziecka lub ucznia lub na pisemny wniosek pełnoletniego ucznia [19] (...) na okres wychowania przedszkolnego, roku szkolnego albo etapu edukacyjnego" [12].

W przypadku dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim wydaje się orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

Należy pamiętać, że dziecko posiadające opinię z poradni psychologiczno-pedagogicznej lub orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności nie czyni dziecka niepełnosprawnym. Tylko orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego nadaje dziecku status ucznia niepełnosprawnego. W takiej sytuacji szkoła jest zobligowana do organizowania zajęć i wsparcia ujętych w orzeczeniu.

Kształceniem specjalnym objęte są dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, które może być organizowane odpowiednio w:

- przedszkolach:
 - ogólnodostępnych,
 - ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi,
 - integracyjnych,
 - ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi,
 - specjalnych,
- oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych,
- innych formach wychowania przedszkolnego,
- szkołach:
 - ogólnodostępnych,
 - ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi,
 - integracyjnych
 - ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi,
 - specjalnych, w tym szkołach specjalnych przysposabiających do pracy,
- młodzieżowych ośrodkach wychowawczych,
- młodzieżowych ośrodkach socjoterapii,
- specjalnych ośrodkach szkłono – wychowawczych,
- specjalnych ośrodkach wychowawczych dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania
- ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych [13].

Dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego organizuje się zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze [14]. Zajęcia są organizowane dla dzieci w wieku od 3. do 25. roku życia.

Uczniowi, który został objęty kształceniem specjalnym, dostosowuje się:

- program wychowania przedszkolnego,
- program nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych,
- możliwości psychofizyczne ucznia.

Dostosowywanie warunków edukacji do potrzeb dzieci niepełnosprawnych. Proces dostosowania następuje na podstawie opracowanego indywidualnego programu edukacyjna – terapeutycznego (IPET), który uwzględnia zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego [19, art. 127]. Co więcej, kształcenie i wychowanie, które stosownie do potrzeb umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnienie zaburzonych funkcji, rewalidację i resocjalizację, zapewnia specjalistyczną pomoc i opiekę jest organizowane w zależności od rodzaju niepełnosprawności [19, art. 127].

Zanim dziecko z niepełnosprawnością intelektualną rozpocznie realizację obowiązku szkolnego, wcześniej powinien przejść przez trzy etapy przygotowujące dziecko do podjęcia nauki w szkole [1, s. 103]:

1. wczesne wspomaganie rozwoju,
2. wychowanie przedszkolne, które będzie zapewniało dalsze wspomaganie rozwoju,
3. roczne przygotowanie przedszkolne, które jest obowiązkowe.

Wychowanie przedszkolne zgodnie z art. 31 ust. 1: "obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat" [19, art. 31], natomiast jeśli dziecko posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wtedy może ono rozpocząć wychowanie przedszkolne powyżej 7 r. ż., ale nie dłużej niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 9 lat [19, art. 31]. Roczne przygotowanie przedszkolne dziecko rozpoczyna "z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat" [19, art. 31]. Natomiast w przypadku dziecka z potrzebą kształcenia specjalnego ten obowiązek rozpoczyna "z początkiem roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym dziecko rozpocznie spełnianie obowiązku szkolnego" [19, art. 31].

Obowiązek szkolny, zgodnie z art. 35 ust. 2 "rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat, oraz trwa do ukończenia szkoły podstawowej, nie dłużej niż do ukończenia 18 roku życia" [19, art. 35]. Natomiast w sytuacji, kiedy dziecko posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wtedy obowiązek szkolny może być odroczony "nie dłużej niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 9 lat" [19, art. 38]. Co więcej, jeśli dziecko ma odroczony obowiązek szkolny, wtedy kontynuuje dalej przygotowanie przedszkolne w przedszkolu, oddziale przedszkolnym, szkole podstawowej. W przypadku dziecka z niepełnosprawnością sprzężoną, wtedy kontynuacja przygotowania przedszkolnego odbywa się w ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym [19, art. 38].

W §4 czytamy, że kształcenie uczniów niepełnosprawnych "może być prowadzone do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym uczeń kończy:

- 20. rok życia – w przypadku szkoły podstawowej,
- 24. rok życia – w przypadku szkoły ponadpodstawowej" [13].

W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019r. "w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli" w §6 ust. 1 czytamy, że: "liczba dzieci w:

- oddziale przedszkola integracyjnego,
 - oddziale integracyjnym w przedszkolu ogólnodostępnym,
- oraz liczba uczniów w:
- oddziale szkoły integracyjnej,
 - oddziale integracyjnym w szkole ogólnodostępnej,

wynosi nie więcej niż 20, w tym nie więcej niż 5 dzieci lub uczniów niepełnosprawnych" [15].

W dalszej części tego paragrafu jest zawarta informacja dotycząca liczby dzieci w oddziale przedszkola specjalnego i oddziale specjalnym w przedszkolu ogólnodostępnym. W oddziale dla dzieci z:

- autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – wynosi nie więcej niż 4,
- niepełnosprawnością sprzężoną – nie więcej niż 4,
- niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym – wynosi nie więcej niż 8.

Podobnie ma się sytuacja w odniesieniu do liczby uczniów w oddziale szkoły specjalnej i oddziale specjalnym w szkole ogólnodostępnej. W oddziale dla uczniów z [15]:

- autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – nie więcej niż 4,
- niepełnosprawnością sprzężoną, z których jedną z nich jest niepełnosprawność intelektualna w st. umiarkowanym lub znacznym – nie więcej niż 4,
- niepełnosprawnością sprzężoną, z wyłączeniem uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w st. umiarkowanym bądź znacznym – nie więcej niż 6,
- niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym – nie więcej niż 8,
- niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – nie więcej niż 16.

W Europie istnieją trzy główne formy edukacji dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Należy tu wymienić:

1. model "jednej ścieżki", który najdokładniej realizuje idee edukacji włączającej. Stosowany jest np. we Włoszech i Szwecji.
2. model "dwóch ścieżek", istnieją dwa typy edukacji: specjalnej i powszechnej. Ten model ma najmniej wspólnego z inkluzją. Realizowany jest np. w Belgii i Holandii.
3. model "trzech/ wielu ścieżek", umożliwia realizację kształcenia specjalnego w formie segregacyjnej, integracyjnej oraz inkluzyjnej odpowiednio w szkole specjalnej, integracyjnej i ogólnodostępnej. Występuje np. w Polsce i Wielkiej Brytanii [8, s. 92–107].

Segregacyjną formę edukacji stosuje się w szkolnictwie specjalnym. Jak sama nazwa formy wskazuje, do tego typu szkół przyjmowani są uczniowie z takim samym rodzajem dysfunkcji, np. szkoła specjalna dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Liczba dzieci w klasie jest regulowana przepisami prawa zawartymi w rozporządzeniu MEN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli oraz jest uzależniona od rodzaju niepełnosprawności.

Cechy charakterystyczne szkoły specjalnej to:

- stosowanie specjalnych metod, form i środków oraz możliwość opracowania i stosowania spójnych rozwiązań w pracy wychowawczej i edukacyjnej, dostosowanych w zależności od potrzeb dziecka i rodzaju niepełnosprawności,
- zapewnienie wypełnienia obowiązku szkolnego dzieciom, którym byłoby trudno odnaleźć się w szkole masowej,
- realizowanie idei "interakcji takiej samej", według której zachowana jest:
 - ◆ jedność osób, czyli uczniów z taką samą dysfunkcją,
 - ◆ jedność akcji, czyli to samo dla każdego dziecka, pomimo założenia, że każde dziecko jest inne i ma różne,
 - ◆ potrzeby i możliwości,
 - ◆ jedność miejsca, charakteryzuje się obecnością osób o zbliżonym poziomie funkcjonowania, co sprzyja tworzeniu się odpowiedniej atmosfery procesu edukacji,
 - ◆ jedność czasu, akcja toczy się bez przerwy, to znaczy, że wszystkie działania są skierowane na usprawnienie, rewalidację i edukację dziecka z niepełnosprawnością [1, s. 115].
- wykwalifikowana kadra pedagogiczna,
- niska liczebność klas.

W przedszkolach specjalnych oraz w szkole specjalnej dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym dodatkowo zatrudnia się pomoc nauczyciela [13].

Niestety, uczęszczanie dziecka do szkoły specjalnej wiąże się bardzo często ze stygmatyzacją i naznaczeniem społecznym. Dodatkowo jest odizolowane od naturalnego środowiska, pozbawione uczestnictwa w życiu społecznym oraz kontaktów z pełnosprawnymi rówieśnikami.

Integracja a edukacja włączająca. W Polsce idee integracji zapoczątkował Aleksander Hulka w 1973r. przedstawiając definicję, według której "integracja w najszerszym tego słowa znaczeniu wyraża się w takim wzajemnym stosunku pełno- i niepełnosprawnych, w którym respektowane są te same prawa, liczą się takie same wartości i w których stwarzane są dla obu grup identyczne warunki maksymalnego wszechstronnego rozwoju" [1, s.120].

Szkoły integracyjne nie są placówkami rejonowymi, co oznacza, że dziecko musi być dowożone do szkoły odległej od miejsca zamieszkania. Co więcej, wiąże się to z trudnościami w uczestnictwie w zajęciach dodatkowych na terenie szkoły oraz ograniczeniu kontaktów pozalekcyjnych z rówieśnikami z klasy.

W klasie integracyjnej nauczyciel w dużej mierze buduje doświadczenie uczniów pełnosprawnych wobec niepełnosprawnych kolegów, poprzez kreowanie wybranych zachowań, które będą akceptowane i powielane, zwłaszcza przez dzieci w młodszych klasach. Szkoła nie tylko dostarcza wiedzę, jest przede wszystkim ważną "agendą socjalizacji", to czego nauczą się dzieci w szkole nie służy tylko nabywaniu umiejętności i sprawności intelektualnych, ale także integracji społecznej [1, s. 121].

Relacje w szkole z dziećmi niepełnosprawnymi zachodzą w następujących obszarach:

- aksjologicznym, czyli wartościowanie, czy jest dobry, zły, równy, gorszy ode mnie?
- prakseologicznym, inaczej dystans, czy się z nim identyfikuję, czy staram się narzucić mu swój ogląd otaczającego mnie świata, rzeczywistości?
- epistemicznym, to znaczy wiedza, czy znam jego tożsamość i jakie wyływają z tego konsekwencje dla mnie? [1, s. 121].

Inkluzyjna forma edukacji to inaczej edukacja włączająca, która daje dzieciom z niepełnosprawnością intelektualną prawo do edukacji w szkole ogólnodostępnej, rejonowej, najbliższej miejscu zamieszkania. Polska w 2012 r. ratyfikowała Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i tym samym uznała, że najważniejszym celem polityki oświatowej naszego kraju jest wprowadzenie i upowszechnienie edukacji włączającej, uznając ją za atrakcyjny model kształcenia osób posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. W artykule 24 tego dokumentu czytamy:

● "Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do edukacji. W celu realizacji tego prawa bez dyskryminacji i na zasadach równych szans, Państwa Strony zapewniają włączający system kształcenia umożliwiający integrację na wszystkich poziomach edukacji(...)" [7, art. 24].

● "osoby niepełnosprawne będą korzystały z włączającego, bezpłatnego nauczania obowiązkowego wysokiej jakości, na poziomie podstawowym i średnim, na zasadzie równości z innymi osobami, w społecznościach, w których żyją" [7, art. 24].

Niewątpliwie edukacja włączająca (inkluzyja) jak i forma integracyjna edukacji jest przeciwieństwem modelu kształcenia segregacyjnego. Natomiast bardzo często inkluzyja jest zastępowana pojęciem edukacji integracyjnej, a to są dwa różne pojęcia. W szkole integracyjnej to uczeń musi się dopasować do zaistniałych warunków, "wpasować w istniejący już system" [1, s. 123]. W przypadku edukacji włączającej to szkoła dostosowuje się do ucznia, która poprzez zmianę swoich zasad funkcjonowania powinna zapewniać dziecku niezbędne wsparcie do prawidłowego rozwoju oraz umożliwić wszystkim dzieciom pełne uczestnictwo w procesie kształcenia. Szkoła powinna likwidować wszelkie możliwe bariery np. mentalne, edukacyjne, psychologiczne, organizacyjne, techniczne, architektoniczne itd., które ograniczają działanie i aktywność dzieci, powinna być miejscem, gdzie uczeń z niepełnosprawnością intelektualną (i nie tylko) będzie szanowany i ceniony za to, kim jest. Każdy uczeń jednakowo powinien mieć możliwość osiągnięcia sukcesu na miarę swoich indywidualnych predyspozycji i potrzeb [2, s. 3]. Najważniejszym założeniem formy inkluzyjnej jest akceptacja różnorodności, która przejawia się we wspieraniu wszystkich dzieci, niezależnie od płci, wieku, rasy, niepełnosprawności, wyznania, orzeczenia lub opinii, jeśli posiadają. To nie jest asymilacja, według której wszyscy uczniowie są podciągani do jednego poziomu [3, s. 10]. Edukacja włączająca to nie tylko trening podstawowych umiejętności, takich jak pisanie czy czytanie. Jej głównym zadaniem jest rozwijanie kompetencji społecznych oraz "przygotowanie do samodzielnego życia w zróżnicowanym świecie" [3, s. 10].

Proces włączania dzieci do przedszkoli czy szkół ogólnodostępnych jest długotrwały, nie wystarczy sam fakt obecności takiego dziecka w szkole [3, s. 12]. Aby mówić o korzyściach płynących z edukacji włączającej trzeba spełnić następujące warunki [3, s. 12]:

- rodzice dzieci pełno- i niepełnosprawnych powinni być dobrze poinformowani, bowiem do rodzica należy ostateczna decyzja wyboru szkoły. Ważne by opiekun wybrał opcję, która będzie dla dziecka najbardziej odpowiednia, ale żeby tego dokonać musi posiadać rzetelne informacje,

- powodzenie inkluzji w dużej mierze zależy od naszych postaw i nastawienia, dlatego potrzebne jest przełamanie barier mentalnych, zmianę postaw społecznych, przekonań, które bardzo często tkwią w nas samych, w ludziach dorosłych, nauczycielach, rodzicach, którzy są odpowiedzialni za edukację i wychowanie. Należy pamiętać, że nasze postawy są powielane przez nasze dzieci,

- przygotowanie kadry nauczycielskiej. Nauczyciele szkół ogólnodostępnych, zwłaszcza nauczyciele konkretnych przedmiotów często czują się nie przygotowani do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi, a to właśnie oni są warunkiem funkcjonowania edukacji włączającej. Powinni aktywnie uczestniczyć w tym procesie i odrzucić pogląd, że tylko pedagodzy specjaliści odpowiadają za dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Nauczyciel powinien wziąć odpowiedzialność za edukację,

- zaangażowanie różnych podmiotów do zbudowania systemu wsparcia dla ucznia z różnego rodzaju niepełnosprawnością,

- likwidacja barier architektonicznych, przygotowanie infrastruktury, wyposażenie szkoły w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne,

- szkoła powinna koncentrować się na pokonywaniu barier, które występują w procesie edukacji, a nie na podkreślaniu deficytów czy specjalnych potrzebach poszczególnych uczniów,

- zadaniem każdej szkoły ogólnodostępnej powinno być przesłanie: "wszystko, co dobre dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, dobre jest dla wszystkich uczniów" [17, s. 8],

- proces nauczania w zróżnicowanej klasie jest możliwy wtedy, kiedy od nauczycieli i uczniów nie oczekuje się tego, że wszyscy będą robili to samo i w tym samym czasie. Czynność uczenia się powinna być organizowana z uwzględnieniem występujących różnic między poszczególnymi uczniami w danej grupie wiekowej, to znaczy, że program nauczania powinien być elastyczny, modyfikowany w zależności od potrzeb i możliwości danego ucznia [17, s. 8],

- w edukacji włączającej szkoła powinna stwarzać warunki do rozwoju wszystkim uczniom. Realizując ten cel, należy tak planować działania, aby prowadziły do indywidualizacji procesu kształcenia oraz umożliwiały uczenie się z rówieśnikami w tempie, który będzie dostosowany do indywidualnych potrzeb. W tym celu należy zadbać o stworzenie warunków, które uwzględniają ograniczenia i możliwości poszczególnych uczniów oraz wykorzystywać zróżnicowane metody i techniki pracy [2, s. 3].

Do najważniejszych korzyści płynących z wprowadzenia edukacji włączającej należy zaliczyć przede wszystkim:

- podnoszenie jakości i liczby usług edukacyjnych, które są świadczone wobec wszystkich uczniów, niezależnie od ich sprawności, wieku itd.,

- zmiana postawy uczniów przebywających na co dzień w szkole z rówieśnikami z niepełnosprawnością,

- uczęszczanie do szkoły sprzyja usamodzielnianiu oraz ułatwia start w dorosłe życie,

- koszty społeczne ulegają zmniejszeniu, mniejsza liczba uczniów w szkołach specjalnych i nauczaniu indywidualnym [17, s. 6].

Edukacja inkluzyjna jest włączeniem do procesu kształcenia wszystkich dzieci: zdrowych, zdolnych oraz tych ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, czyli takich uczniów, którzy posiadają różne orzeczenia i opinie z poradni psychologiczno-pedagogicznej, ale też dzieci, które nie posiadają ww. orzeczeń i opinii, jednak z różnych przyczyn wymagają wsparcia. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Takim uczniom należy zapewnić kształcenie specjalne. Czasami bywa jednak tak, że oprócz posiadanego ww. orzeczenia, dziecko ze względu na inną chorobę, np. nowotworową może mieć wydane:

- orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego,
- orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania, dla uczniów mających obowiązki szkolny lub nauki.

Wymienione orzeczenia wydawane są dla dzieci i uczniów, których "stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły" [12]. Wydawane są przez Zespół poradni psychologiczno-pedagogicznej na okres nie krótszy niż 30 dni i nie dłuższy niż jeden rok szkolny [12]. Jeśli stan zdrowia dziecka uległ poprawie i może znowu uczęszczać do przedszkola/szkoły, to na wniosek rodziców ucznia oraz na podstawie zaświadczenia lekarskiego, dyrektor placówki zaprzestaje organizacji indywidualnego obowiązkowego przygotowania przedszkolnego lub indywidualnego nauczania oraz powiadamia poradnię, w której dziecko otrzymało ww. orzeczenie.

Bibliografia

1. Belza M. Systemy edukacji osób umiarkowanie i znacznie oraz głęboko niepełnosprawnych intelektualnie (na przykładzie rozwiązań w Anglii, Republice Czeskiej i Polsce). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice, 2015. S. 83–84.
2. Grygier U. Edukacja włączająca w aspekcie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego. *Z doświadczeń szkoły*. Ośrodek Rozwoju Edukacji. Warszawa, 2019.
3. Janiszewska A., Materka E. Dlaczego edukacja włączająca? w: Dziecko z niepełnosprawnością w przedszkolu i szkole ogólnodostępnej – wyzwanie dla JST / red. A. Grabowska, Ośrodek Rozwoju Edukacji. Warszawa, 2015.
4. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 01 sierpnia 1997 r. (M.P. 1997, nr 50, poz. 475).
5. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483).
6. Konwencja o Prawach Dziecka została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r. (Dz. U. 1991, nr 120, poz. 526).
7. Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. 2012, poz. 1169).
8. Kowalski M. H. Uczniowie niepełnosprawni w polskim szkolnictwie powszechnym, w: *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace. Szkoła Główna Handlowa*, 2014, nr 3, (http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/czasopisma/kwartalnik/archiwum/Strony/numery_opublikowane_w_2014.aspx), [dostęp: 04. 02. 2020 r.]
9. Okoń W. *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Naukowe "Żak", Warszawa 1998.
10. Rafał-Łuniewska J. *Wczesne wspomaganie rozwoju w teorii i praktyce*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2017.
11. Piotrowicz R. *Zrozumieć niepełnosprawność: wspomaganie w uczeniu – wskazówki dla rodziców, nauczycieli i terapeutów*, w: *Wczesne wspomaganie rozwoju w teorii i praktyce*, red. J. Rafał-Łuniewska, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2017.
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, (Dz. U. 2017, poz. 1743).
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, (Dz. U. 2017 poz. 1578).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, (Dz. U. 2013 poz. 529).
15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, (Dz. U. 2019 poz. 502).
16. Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie dziecka (Dz. U. 2017, poz. 1635).
17. Szczepkowska K. *Edukacja włączająca w szkole-szanse i wyzwania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2019.
18. Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997, zmieniona ustawą z dnia 10 maja 2018 r. (Dz. U. 2018 poz. 1076).
19. Ustawa Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. 2017 poz. 59).

References

1. Belza, M. (2015). *Systemy edukacji osób umiarkowanie i znacznie oraz głęboko niepełnosprawnych intelektualnie (na przykładzie rozwiązań w Anglii, Republice Czeskiej i Polsce)* [Education systems of people with moderate and severe and deep intellectual disabilities (on the example of solutions in England, the Czech Republic and Poland)]. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice [in Polish].
2. Grygier, U. (2019). Edukacja włączająca w aspekcie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego [Inclusive education in terms of the organization of psychological and pedagogical assistance and special education]. *Z doświadczeń szkoły – From the school experience*. Ośrodek Rozwoju Edukacji. Warszawa [in Polish].
3. Janiszewska, A. & Materka, E. (2015). *Dlaczego edukacja włączająca? w: Dziecko z niepełnosprawnością w przedszkolu i szkole ogólnodostępnej – wyzwanie dla JST* [Why Inclusive Education? in: A child with a disability in kindergarten and mainstream school – a challenge for local government units]. Grabowska A. (Ed.). Ośrodek Rozwoju Edukacji. Warszawa [in Polish].
4. *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 01 sierpnia 1997 r.* [Charter of the Rights of Persons with Disabilities of August 1, 1997]. (M.P. 1997, nr 50, poz. 475) [in Polish].
5. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* [Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997.]. (Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483) [in Polish].
6. *Konwencja o Prawach Dziecka została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r.* [The Convention on the Rights of the Child was adopted by the United Nations General Assembly on November 20, 1989]. (Dz. U. 1991, nr 120, poz. 526) [in Polish].
7. *Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych* [Convention on the Rights of Persons with Disabilities]. (Dz. U. 2012, poz. 1169) [in Polish].
8. Kowalski, M. H. (2014). Uczniowie niepełnosprawni w polskim szkolnictwie powszechnym, w: *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace* [Disabled students in Polish primary education, in: The Quarterly of the College of Economics and Social Studies and Work]. *Szkoła Główna Handlowa – Warsaw School of Economics*. nr 3, (http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/czasopisma/kwartalnik/archiwum/Strony/numery_opublikowane_w_2014.aspx), [dostęp: 04.02.2020 r.] [in Polish].
9. Okoń, W. (1998). *Nowy słownik pedagogiczny* [New pedagogical dictionary]. Wydawnictwo Naukowe "Żak". Warszawa [in Polish].
10. Rafał-Łuniewska, J. (2017). *Wczesne wspomaganie rozwoju w teorii i praktyce* [Early development support in theory and practice]. Ośrodek Rozwoju Edukacji. Warszawa [in Polish].
11. Piotrowicz, R. (2017). *Zrozumieć niepełnosprawność: wspomaganie w uczeniu – wskazówki dla rodziców, nauczycieli i terapeutów*, w: *Wczesne wspomaganie rozwoju w teorii i praktyce*. J. Rafał-Łuniewska (Ed.). Ośrodek Rozwoju Edukacji. Warszawa [in Polish].
12. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* [Regulation of the Minister of National Education of 7 September 2017 on judgments and opinions issued by adjudicating teams operating in public psychological and pedagogical counseling centers]. (Dz. U. 2017, poz. 1743) [in Polish].
13. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym* [Regulation of the Minister of National Education of 9 August 2017 on the conditions for organizing education, upbringing and care for disabled, socially maladjusted children and adolescents and at risk of social maladjustment]. (Dz. U. 2017 poz. 1578) [in Polish].
14. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim* [Regulation of the Minister of National Education of 23 April 2013 on the conditions and manner of organizing revalidation and educational classes for children and adolescents with severe mental retardation]. (Dz. U. 2013 poz. 529) [in Polish].
15. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli* [Regulation of the Minister of National Education of February 28, 2019 on the detailed organization of public schools and public kindergartens]. (Dz. U. 2019 poz. 502) [in Polish].

16. *Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania dziecka* [Regulation of the Ministry of National Education of 24 August 2017 on organizing early child support]. (Dz. U. 2017, poz. 1635) [in Polish].

17. Szczepkowska, K. (2019). Edukacja włączająca w szkole-szanse i wyzwania [Inclusive education at school – opportunities and challenges]. *Ośrodek Rozwoju Edukacji – Education Development Center*. Warszawa [in Polish].

18. *Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997, zmieniona ustawą z dnia 10 maja 2018 r.* [The Act on Vocational and Social Rehabilitation and Employment of Disabled Persons of August 27, 1997, amended by the Act of May 10, 2018]. (Dz. U. 2018 poz. 1076) [in Polish].

19. *Ustawa Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r.* [The Education Law of December 14, 2016]. (Dz. U. 2017 poz. 59) [in Polish].

Черненко Т. В.

старший викладач кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, аспірантка кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.
E-mail: tanya_chernenko@ukr.net

Новгородський Р. Г.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Борисюк С. О.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Чведорук Н.

аспірантка педагогічної підготовки Державного вищого професійного училища м. Хелм, Польща

ДІТИ З РОЗУМОВИМИ ВАДАМИ В ПОЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Актуальною проблемою в галузі соціальної педагогіки є визначення теоретико-правових засад функціонування права на освіту для інвалідів. Це питання потребує подальшого розвитку і вдосконалення. Дана проблема відіграє значну роль і викликає великий інтерес в сучасному суспільстві. У статті проаналізовано проблему інтеграції осіб з обмеженими можливостями в сучасне українське суспільство. Кожна дитина має право на розвиток і навчання в середовищі однолітків. Індивідуальні особливості розвитку дитини з розумовими вадами розглядаються не як його недоліки, а як бар'єри і ресурси на шляху до успішної соціалізації та сформованості в сучасному суспільстві видами діяльності.

Проаналізовано теоретичні аспекти реалізації інклюзивної освіти у закладах дошкільної та загальної середньої освіти Польщі, особливості її організації та можливості розширення доступності для осіб з обмеженими розумовими можливостями шляхом адаптації системи освіти як до потреб суспільного розвитку, так і до потреб і цілей людей з вадами розвитку. Розглянуто шляхи та форми взаємодії громадських інституцій при вирішенні цієї проблеми.

Проаналізовано законодавчу базу Польщі щодо забезпечення умов інтегрування молоді з розумовими обмеженнями у сучасне середовище. Вивчено стан інтеграції таких дітей в освітній простір закладів освіти. Зроблено акцент на праві дітей з розумовими вадами на освіту як одній з умов їх успішної інтеграції в соціум.

Ключові слова: інтеграція, інклюзія, особи з розумовими вадами, типи інтеграції, інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, інклюзивний освітній процес.

Chernenko T.

senior teacher of professorial chair preschool education
in Nizhyn M. Gogol State University, postgraduate of the Department for Orthopedagogy,
Orthopsychology and Rehabilitation of Faculty of Special and Inclusive Education
of Dragomanov National Pedagogical University

Novhorodskyi R.

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department
of Social Pedagogy and Social Work Nizhyn Mykola Gogol State University

Borysiuk S.

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department of Social
Pedagogy and Social Work Nizhyn Mykola Gogol State University

Chvedoruk N.

graduate student of pedagogical training of the State Higher Vocational School in Chelm,
Poland

**CHILDREN WITH MENTAL DISABILITIES
IN THE POLISH EDUCATION SYSTEM**

An urgent problem in the field of social pedagogy is to determine the theoretical and legal basis for the functioning of the right to education for people with disabilities. This issue needs further development and improvement. This problem plays a significant role and is of great interest in modern society. The article analyzes the problem of integration of people with disabilities into modern Ukrainian society. Every child has the right to development and learning among peers. Individual features of the development of a child with mental disabilities are considered not as his shortcomings, but as barriers and resources on the way to successful socialization and formation in modern society.

Theoretical aspects of inclusive education in preschool and general secondary education in Poland, features of its organization and opportunities to expand accessibility for people with intellectual disabilities by adapting the education system to the needs of social development and the needs and goals of people with disabilities are analyzed. The ways and forms of interaction of public institutions in solving this problem are considered.

The legal framework of Poland on providing conditions for the integration of young people with mental disabilities into the modern environment is analyzed. The state of integration of such children into the educational space of educational institutions has been studied. Emphasis is placed on the right of children with mental disabilities to education as one of the conditions for their successful integration into society.

Key words: integration, inclusion, people with mental disabilities, types of integration, inclusive education, inclusive education, inclusive educational process.